

Handlingsplan - vold i nære relasjoner Værnesregionen 2020-2024

SAMMENDRAG

Vold i nære relasjoner er brudd på grunnleggende menneskerettigheter og et folkehelseproblem med store konsekvenser for både individ og samfunn. Denne planen er viktig i arbeidet med en god og helsefremmende samfunnsutvikling i Værnesregionen

Innhold

Poenget med planen	2
Bredde i planarbeidet.....	2
Mål for arbeidet i planperioden.....	2
Hovedmål:	2
Delmål:	2
Handlingsdel: tiltak og evaluering.....	3
Hva er vold (fenomenforståelse)?.....	5
Hva er en nær relasjon?	5
Risikogrupper	5
Kunnskapsgrunnlaget i Værnesregionen	5
Barn og unge	5
Barnevern.....	6
Kvinner og menn over 20 år.....	6
Innbyggere over 65 år	6
Krisesenteret	6
Politi.....	7
Kommunenes styrker og utfordringer i arbeidet mot vold i nære relasjoner	7
Lovverk	7
Hjelpeapparat og helsetjenester.....	7
Familie og ekteskap.....	8
Straff og straffeprosess	8
Litteraturkilder	8

Poenget med planen

Vi har laget en handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Værnesregionen, fordi denne skal være til hjelp i arbeidet med å forebygge og minske lidelsen som slik vold medfører for innbyggerne i regionen. Overgrepshendelsene skal forhindres, samtidig som konsekvensene av overgrep skal begrenses. Når vold avdekkes skal det kommunale tjenesteapparatet bidra med riktig hjelp til rett tid og ha et godt samarbeid både internt og med aktører utenfor de kommunale tjenestene. Arbeid mot vold i nære relasjoner er sektorovergripende og har særlige utfordringer som krever helhetlige tiltak. Derfor er det viktig med en helhetlig plan.

Vold i nære relasjoner er brudd på grunnleggende menneskerettigheter og et folkehelseproblem med store konsekvenser for både individ og samfunn. Derfor er denne planen viktig i arbeidet med en god og helsefremmende samfunnsutvikling i regionen.

Bredde i planarbeidet

Arbeidet med handlingsplanen har vært tverrfaglig, sektorovergripende, interkommunalt, og et samarbeid mellom kommunale og eksterne organisasjoner. Dette har gitt god oversikt over kompleksiteten i temaet, gitt bredde i arbeidet og bidratt til å sikre gode, treffsikre tiltak. Planen er utarbeidet av representanter fra Frosta, Meråker, Selbu, Tydal og Stjørdal kommuner (oppvekst, helse, SLT og folkehelse), Senter mot incest og seksuelle overgrep (Nord-Trøndelag), krisesenteret i Verdal, regionalt kunnskapssenter for barn og unge (NTNU) og politiet. NAV og barnevern har også vært invitert inn i samarbeidet.

Mål for arbeidet i planperioden

Hovedmål:

Alle innbyggere føler trygghet i eget liv, og ingen opplever vold/ trusler om vold i nære relasjoner

Delmål:

1. Økt kompetanse om vold i nære relasjoner blant innbyggerne og offentlige etater
2. Økt systematikk i arbeidet mot vold i nære relasjoner
3. Bedre samhandling internt og eksternt i kommunene

Handlingsdel: tiltak og evaluering

Delmål 1: Økt kompetanse om vold i nære relasjoner blant innbyggerne og offentlige etater			
Tiltak: Bruke handlingsveilederen «fra magefølelse til handling» til å styrke kunnskapen om tegn til bekymring hos barn og unge	Tidsrom: Vår 2020	Ansvar: Interkommunal arbeidsgruppe for handlingsveilederen, SMISO	Evaluering: Undersøke om alle som har en relasjon til barn og unge -kjenner til handlingsveilederen -kjenner til tegn til bekymring Undersøke om alle tegn til bekymring er ivaretatt med tanke på vold i nære relasjoner
Tiltak: Arrangere trygghetsuke i oktober/ november hvert år, der fokus er vold i nære relasjoner. Innhold for ansatte og innbyggere	Tidsrom: Uke 48	Ansvar: Deler av arbeidsgruppe - vold i nære relasjoner	Evaluering: Etter gjennomført trygghetsuke
Tiltak: Kompetanseheving i Voksenopplæringen og flyktningetjenesten	Tidsrom: Oppstart vår 2020	Ansvar: Integreringsteam (NAV) og Krisesenteret	Evaluering: Undersøke om kompetansen er økt hos Voksenopplæringen og flyktningetjenesten
Tiltak: Innføre modellen «Æ e mæ» i to pilotbarnehager i Værnesregionen (koble på helsesykepleiere)	Tidsrom: Oppstart høst 2020	Ansvar:	Evaluering: To barnehager har innført «Æ e mæ»
Tiltak: Innføre modellen «Æ e mæ» ved 7. trinn på skolene i VR	Tidsrom: Oppstart høst 2021	Ansvar:	Evaluering: 7. trinn har gjennomført «Æ e mæ»
Tiltak: Undervisning fra SMISO ved 9.trinn, alle skolene i Værnesregionen	Tidsrom:	Ansvar: Smiso NT	Evaluering: Gjennomført undervisning

Tiltak: Revitalisere Meld fra <ul style="list-style-type: none"> • Oppdatering av plakater og info-materiell • Informasjonsrunde til ansatte 	Tidsrom: Høst 2020	Ansvar: SLT Stjørdal og kommune-representantene	Evaluering: Gjennomført oppdatering og informasjon
Delmål 2: Økt systematikk i arbeidet mot vold i nære relasjoner			
Tiltak: Opplæring i bruk av handlingsveilederen i «fra magefølelse til handling» blant alle som har en relasjon til barn og unge i VR. Innføre opplæring i handlingsveilederen som rutine for nyansatte	Tidsrom: Oppstart høst 2019	Ansvar: Interkommunal arbeidsgruppe + arbeidsgrupper i kommunene	Evaluering: Undersøke om handlingsveilederen benyttes
Tiltak: Informere kommunene om tiltakskort (utviklet av Krisesenteret)	Tidsrom: Vår 2020	Ansvar: Krisesenteret	Evaluering: Undersøke om kommunene bruker tiltakskortene
Tiltak: Ledelsesforankring av arbeidet mot vold i nære relasjoner	Tidsrom: Vår 2020	Ansvar: Arbeidsgruppa – vold i nære relasjoner	Evaluering: Undersøke om lederne er bevisste på vold i nære relasjoner
Tiltak: Arbeidsgruppen – vold i nære relasjoner videreføres i planperioden	Tidsrom: 2020-2024	Ansvar: Leder for arbeidsgruppen	Evaluering: Undersøke om arbeidsgruppen har hatt jevnlig møter
Delmål 3: Bedre samhandling internt og eksternt i kommunene			
Tiltak: -Rutine på kartlegging av tjenestebehov. -Systematisk bruk av Individuell plan (IP) -Oversikt over kartleggingsverktøy hos samarbeidspartnere (eks. Personundersøkelse, Individuell plan (IP))	Tidsrom: Vår 2020	Ansvar: Forvaltningskontoret VR+ Frosta, NAV, Politiet (kriminalomsorg i frihet)	Evaluering: Flere bekymringsmeldinger Færre henleggelse av saker

Samarbeidspartnere deler direkte kontaktinformasjon	Tidsrom: Vår 2020	Ansvar: Kommuner, forvaltningskontor, NAV, Politiet	Evaluering: Opplevd bedre samarbeid
---	-----------------------------	---	---

Hva er vold (fenomenforståelse)?

"Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil". Isdal, 2000

Vold er altså ulike handlinger som har til felles at de skader, smerter, skremmer eller krenker en annen person, og det finnes flere former for vold:

- Fysisk vold (eks: slag, spark, bitt, kvelertak, holde fast, vri armen, ørefik)
- Psykisk vold (eks: trusler, trakassering, kontrollerende atferd eller sjalusi)
- Materiell vold (eks: knuse eller kaste ting, slå i vegg/dør)
- Latent vold (eks: «går på nåler», er på vakt, venter på volden)
- Seksuell vold (seksuell trakassering, voldtekt, incest)
- Kjønnsmlestelse

Hva er en nær relasjon?

Vold i nære relasjoner defineres gjerne som vold mot nåværende eller tidligere partner. Det er også vold mot søsken, barn, foreldre, besteforeldre og andre i rett opp- eller nedstigende linje, adoptiv-, foster- og steforhold. Kategorien kan også omfatte vold i langvarige omsorgs- og pleierelasjoner og nære vennskapsbånd.

Risikogrupper

I utgangspunktet kan alle rammes, fordi vold i nære relasjoner forekommer i alle samfunnslag og miljø. Samtidig har noen faktorer betydning for hvor utsatte mennesker er for vold, hvordan de opplever vold og hvilke muligheter de har for å komme seg ut av voldelige relasjoner. Faktorer som kan påvirke sårbarheten er kjønn, alder, sosioøkonomisk bakgrunn, fysisk og psykisk funksjonsevne, seksuell orientering og kjønnsidentitet /kjønnsuttrykk. Forhold som migrasjon, graviditet og rus kan også spille inn. Flere av disse faktorene kan virke sammen og bidra til å øke den enkeltes risiko. Risiko og trusselbildet kan også være uoversiktlig og vanskelig å definere i storfamilier, der flere enn voldsutøver og voldsoffer er involverte.

Kunnskapsgrunnet i Værnesregionen

Det finnes få konkrete tall for vold i nære relasjoner i Værnesregionen, samtidig som det antas å være forholdsvis store mørketall der vi har tall. Derfor består kunnskapsgrunnet vårt både av konkrete tall og beregninger ut fra nasjonal statistikk.

Barn og unge

Ifølge Statistisk sentralbyrå (SSB) er det 8343 barn og unge i alderen 0-19 år i Værnesregionen pr. 1.1.2019. I UNGvold-undersøkelsen oppgir 21 % av de spurte at de har opplevd fysisk vold fra en forelder i oppveksten (Mossige & Stefansen 2016). Ut fra dette kan vi estimere at 1752 barn og unge i Værnesregionen er, eller vil bli utsatt for fysisk vold fra en forelder i oppveksten.

I Ungdataundersøkelsen for Frosta, Meråker og Stjørdal ble spørsmålet «Har en voksen i familien slått deg med vilje?» stilt. En del ungdommer har opplevd dette (Tabell 1 og 2).

Tabell 1: Andel (%) elever ved ungdomsskolene i Frosta, Meråker og Stjørdal som har opplevd at en voksen i familien har slått dem med vilje i løpet av siste år (2017, Ungdataundersøkelsen)

Frekvens	Frosta	Meråker	Stjørdal
Nei, aldri	95	84	93
Ja, en gang	5	9	4
2-4 ganger	0	4	2
5-10 ganger	0	0	0
10 ganger eller mer	0	3	0

Tabell 2: Andel (%) elever ved de videregående skolene i Meråker og Stjørdal som har opplevd at en voksen i familien har slått dem med vilje i løpet av siste år (2017, Ungdataundersøkelsen)

Frekvens	Meråker	Stjørdal
Nei, aldri	99	96
Ja, en gang	1	2
2-4 ganger	0	1
5-10 ganger	0	0
10 ganger eller mer	0	0

Barnevern

Tall mangler

Kvinner og menn over 20 år

I Værnesregionen var det 12790 kvinner og 12841 menn over 20 år pr. 1.1. 2019. Ifølge det Nasjonale kompetansesenteret mot vold og traumatisk stress (NKVTS) utsettes 9 % av kvinnene og 2 % av mennene for alvorlig partnervold. For Værnesregionen utgjør dette 1151 kvinner og 257 menn.

Innbyggere over 65 år

NKVTS har også gjennomført en nasjonal undersøkelse om personlig trygghet og livskvalitet blant eldre hjemmeboende menn og kvinner i Norge. De konkluderer med at mellom 6,8 % og 9,2 % av befolkningen over 65 år kan være eller har vært utsatt for vold eller overgrep. 8 av 10 av disse utsettes for dette av noen de er i nær relasjon med.

Ifølge SSB er det 6623 innbyggere over 65 år i Værnesregionen pr 1.1.2019. De fleste bor i private husholdninger. Legger vi tallene fra NKVTS til grunn innebærer det at mellom 450 og 609 av innbyggerne over 65 år i Værnesregionen kan være, eller har vært, utsatt for vold eller overgrep av en eller annen art.

Krisesenteret

Kommunene i Værnesregionen benytter Krisesenteret i Verdal ved behov. Det har vært vanlig med rundt 5 familier/brukere pr år fra Værnesregionen. Lengden på oppholdene varierer veldig. Så langt i 2019 har 6 familier fra Værnesregionen bodd ved senteret.

I tillegg kommer saker der Krisesenteret er i kontakt med brukere, enten ved dagsamtaler eller råd og veiledning pr telefon. Dette er også omtrent 5 saker pr år fra Værnesregionen.

Politi

I tallene fra politiet er det ikke skilt på saker som er anmeldt til politiet og saker som er opprettet av politiet (offentlig påtale).

2015 – 27 saker

2016 – 22 saker

2017 – 30 saker

2018 – 28 saker

2019 – 29 saker

Kommunenes styrker og utfordringer i arbeidet mot vold i nære relasjoner

Det ble gjort en kartlegging i alle kommunene i begynnelsen av planarbeidet, som tok for seg utfordringer og styrker de ulike tjenestene opplevde i arbeidet mot vold i nære relasjoner. En del felles styrker og utfordringer gikk igjen i flere kommuner og tjenester:

- Det er mer systematikk i arbeidet med barn og unge enn øvrige innbyggere
- Det er behov for kompetanseheving i de ulike tjenestene (risikofaktorer)
- En del tjenester opplever samarbeidet med barnevernet som utfordrende
- Mange opplevde å ha manglende oversikt over hjelpeapparatet
- Vold i nære relasjoner oppleves vanskelig å avdekke; mørketall
- Det finnes mange ulike programmer i de ulike kommunene og tjenestene; stort sprik
- En fordel at alle kommunene har “fra magesfølelse til handling” med felles handlingsveileder

Lovverk

Lover som aktualiserer og begrunner kommunenes innsats på området vold i nære relasjoner er:

Hjelpeapparat og helsetjenester

- Lov om kommunale krisesentertilbud forplikter kommunene til å ha et krisesentertilbud til kvinner, menn og barn. Loven krever også at det skal etableres kontakt med andre aktuelle deler av tjenesteapparatet. Se §§ 3 og 4 om Individuell tilrettelegging av tilbud og om samordning av tjenester.
- Lov om barneverntjenester. Her finnes de mest sentrale regler i kap. 4 og i kap. 7, sistnevnte angår saksbehandling i Fylkesnemnda.
- Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen regulerer rett til økonomisk stønad, rett til krisebolig m.m. og hjelp til personer som trenger det for å kunne overvinne eller tilpasse seg en vanskelig livssituasjon (§§ 17, 18 og 19).
- Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. gir grunnlaget for de praktiske helse- og sosialomsorgstjenester. Særlig viktig er § 3-3 a. Kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep og kap. 7 som omhandler individuell plan med forskrifter.
- Lov om spesialisthelsetjenestene. Mye av det som står her, vil for den aktuelle målgruppe dekkes godt av annen lovgivning.

- Lov om erstatning fra staten for personskade voldt ved straffbar handling m.m. gir rett til erstatning fra Staten selv om gjerningsmannen ikke kan eller ikke vil betale erstatning.
- Lov om pasient- og brukerrettigheter opplyser om pasienters og klienters rettigheter, og Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. omtaler i hovedsak hjelpemulighetene.
- Lov om folkehelsearbeid, §4 gir kommunen ansvar for å forebygge fysisk og psykisk sykdom samt fremme god helse.
- Lov om folketrygd omfatter NAVs regler om stønad til enslig forsørger, arbeidsavklaringspenger m.m.

Familie og ekteskap

- Lov om barn og foreldre gir regler om barnefordeling, hvor barnet skal bo fast, samvær og eventuell deling av foreldreansvaret.
- Lov om ekteskap. Her vil reglene om frivillighet ved inngåelse av ekteskap, mekling ved familievernkontoret, separasjon, skilsmisse og skifteoppgjør være de viktigste.

Straff og straffeprosess

- Lov om straff (straffeloven). En rekke bestemmelser vil være aktuelle, særlig bestemmelsene i kap. 26 om seksuallovbrudd, § 196 avvergeplikten, § 282 om mishandling i nære relasjoner og § 283 om grov mishandling i nære relasjoner, samt § 284 om kjønnslemlestelse og § 253 om tvangsekteskap.
- Lov om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) har mange viktige regler, spesielt nevnes kapittel 9 om retten til bistandsadvokat, kapittel 10 om vitner, og kapittel 17a om besøksforbud (også i voldsutøvers eget hjem).

Litteraturkilder

Isdal, P. (2000) *Meningen med volden*. Kommuneforlaget.

Sandmoe, A., Wentzel-Larsen, T., & Hjemdal, O. K. (2017). *Vold og overgrep mot eldre personer i Norge: En nasjonal forekomststudie*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Rapport 9/2017

Mossige S. & Stefansen, K. (2016) *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. NOVA Rapport nr 5/16

Ungdataundersøkelsen i Værnesregionen, 2017